

PATÁLIE SO ZVIERATAMI

Prečo rozprávam najprv o tienistých stránkach spolunávania so zvieratami? Preto, lebo miera ochoty znášať tieto tienisté stránky, prinášať obeť je tiež mierou lásky k zvieratám. Nesmrteľná vďaka mojim trpezlivým rodičom, ktorí len hlavou krútili alebo zhovievavo vzdychali, keď som ako žiak či mladý študent znovu privliekol domov nového a s veľkou pravdepodobnosťou škodu páchajúceho budúceho člena našej rodiny. A čo všetko musela za tie roky strpieť moja žena! Veď kto by mohol od svojej manželky očakávať, že znesie, aby po byte voľne pobehoval krotký potkan, z plachiet vyhrýzal milé malé kotúčky, aby si nimi vystlal svoje hniezdo? Že kakadu poobhrýza z bielizne, ktorú dala sušiť do záhrady, všetky gombíky? Že krotká hus divá nocuje v spálni, z ktorej ráno vylieta von oknom? (Husi divé *nie* sú čistotné!) Alebo: čo by povedala iná žena, keby zistila, že tie krásne modré bodky, ktorými vyzdobili spevavé vtáky po požití plodov bazy čiernej všetok nábytok a závesy, sa nedajú absolútne *ničím* vyprať? Čo by povedala, keby... a tak ďalej vyše dvadsať strán!

Niektó sa opýta: Naozaj je to všetko bezpodmienečne nutné? Mojou odpoveďou bude hlasné a zreteľné áno. Určite možno zvieratá držať aj v klietkach, čo sa hodia do salónov, avšak *spoznávať* vyššie vyvinuté a duševne čulé zvieratá možno len vtedy, keď sa smú voľne pohybovať. Aká úbohá, áno, vnútorne zmrzačená je taká poloopica, opica alebo väčší papagáj, ktorí obývajú

klietku, a ako neuveriteľne čulé, zábavné a zaujímavé je to isté zviera na úplnej slobode! No potom sa treba pripraviť na škody a patálie. Držať vyššie zvieratá na neobmedzenej slobode bolo už z čisto metodicko-vedeckých dôvodov odjakživa mojou špecialitou. Aj veľmi zásadnú časť svojich výskumov som robil na krotkých, voľne žijúcich zvieratách. Mreže klietky mali v Altenbergu opačnú rolu ako inokedy: mali zabrániť, aby zvieratá vošli do domu alebo do predzáhradky. Tiež im bolo čo najprísnejšie „zakázané“ zdržiavať sa vnútri drôtených mreží, ktoré obkolesovali utešené hriadky s kvetmi. Ale tak ako malé deti priťahovalo priam magicky aj takéto múdre zvieratá všetko zakázané. Okrem toho si rozkošne prítulné husi divé vyžadovali ľudskú spoločnosť. Tak sa podchvíľou dialo, že sme sa nestihli ani len spamätať a dvadsať alebo tridsať husí divých sa páslo na kvetinových hriadkach, alebo, ešte horšie, vpadlo na verandu s hlasitým gagotom. Je nesmierne ťažké udržať vtáka, ktorý vie letať, no nebojí sa ľudí, na jednom mieste. Nepomôže divoko vykrikovať, ani prudko mávať rukami. Ako jediný a účinný prostriedok na odstrašenie ostáva obrovský ostročervený záhradný slnečník. Moja žena ako rytier s vytasenou kopijou vyskočila s poskladaným slnečníkom pod pazuchu proti husiam, keď sa práve zase chystali spásať čerstvo vysadené kvety, vydala bojový pokrik a razom roztvorila slnečník. To bolo priveľa aj na samotné husi a s hlasným sipotom vzlietli do vzduchu. Môj otec, žiaľ, všetky výchovné opatrenia týkajúce sa husí rozsiahle ničil. Starý pán veľmi miloval husi divé, zvlášť pre rytiersko-odvážne správanie sa gunára; a tak sa

nedal odradiť, aby nepozval husi denne na olovrant na verande. Pretože videl v tej dobe už dosť zle, a *rukolapné* následky takejto jednej husacej návštevy si všimol len vtedy, keď do nich bezprostredne stúpil. Keď som jedného dňa v čase olovrantu zašiel do záhrady, čudoval som sa, že tam nie sú takmer žiadne husi. Tušiac niečo nedobré, vběhol som do otcovej pracovne a videl tam nasledujúcu scénu: Na nádhernom perzskom koberci postávalo dvadsaťštyri husí okolo staručkého pána, ktorý pri písacom stole popíjal čaj, pokojne čítal noviny a husiam podával jeden krajec chleba za druhým. Boli v neznámej izbe trochu nervózne, čo sa nepríjemne prejavilo na činnosti ich čriev. Lebo tak, ako aj iné zvieratá, ktoré musia stráviť množstvo rastlinných vlákien, majú aj husi veľmi vyvinuté slepé črevo, v ktorom sa baktérie rozkladajúce buničinu zmenia na celulózu, aby ju telo mohlo zužitkovať. Spravidla sa na okolo šesť až osem normálnych vyprázdnení čriev raz vylúči obsah slepého čreva, ktorý má jedinečne prenikavý pach a tmavozelenú, veľmi výraznú farbu. Ak je hus divá vystrašená alebo nervózna, tak vychádza zo slepého čreva von jeden kúsok po druhom. Od tejto husej návštevy uplynulo viac než jedenásť rokov; tmavozelené krúžky na koberci sa medzitým zmenili na svetlozelené.

Zvieratá tak žili síce v úplnej slobode, ale napriek tomu sa cítili v našom domove dôverne. Vždy chceli ísť len *k* nám, nikdy nie *od* nás. Inde kričali: „Vták ušiel z kletky, rýchlo zatvorte okná“, a u nás: „Preboha živého, zatvorte okná, kakadu (krkavec, mačiak mona, opička kapucínka) chce ísť dnu“! Najkrajšie využitie

„obráteného vplyvu mreží“ objavila moja manželka, keď bolo naše najstaršie dieťa ešte veľmi malé. Mali sme práve v tej dobe niekoľko veľkých a obranyschopných zvierat, krkavce čierne, dva veľké kakadu žltuchocholaté, dva mačiakky mony a jednu opičku kapucínku, ktoré naozaj nemohli, predovšetkým krkavce, ostať osamote s malým dieťaťom. Moja žena tak raz-dva postavila v záhrade veľkú klietku a do nej vložila – detskú ohrádku!

Schopnosť a sklon páchať škody sú u vyššie vyvinutých zvierat žiaľ v priamom vzťahu k ich duševnej vyspelosti. Preto nemožno predovšetkým opice nechať pobežovať voľne bez dozoru. Je to však možné pri poloopiciach, najmä pri rozkošnom mačiakovi mone, ktorý bol u nás doma toľké roky milým a veselým spoločníkom, lebo u nich sa ešte nevyvinul žiadny vecný skúmateľský záujem o predmety bytového zariadenia. Naproti tomu skutočné opice, a síce už opice širokonosé, ktoré v fylogenetickom vývoji stoja nižšie, sa veľmi živo zaujímajú o každý nový predmet a „experimentujú“ s ním. Z hľadiska psychológie zvierat to môže byť zaujímavé, no pre domácnosť z finančného hľadiska trvalo neúnosné. Na ukážku len jeden príklad.

Ako mladý študent som mal vo viedenskom mestskom byte mojich rodičov prenádhernú, veľkú opičku kapucínku (*Cebus Fatuellus*), samičku, ktorá sa volala Gloria. Bývala vo veľmi priestrannej klietke v mojej spálni a študovni zároveň. Ak som bol doma a mohol som na ňu dohliadať, mohla voľne pohybovať po izbe; ak som musel odísť, zatvoril som ju do klietky, v ktorej sa nesmierne nudila a robila všetko preto,

aby sa z nej čo najskôr dostala. Keď som sa jedného večera po dlhšej neprítomnosti vrátil domov a otočil gombíkom na elektrickom vypínači, ostala všade tma ako predtým; no Gloriain spevavý chichot, ktorý nevychádzal z kliecky, ale znel z garniže, nedovolil čo i len zapochybovať o príčine a pôvodcovi poruchy prúdu. Keď som sa vrátil späť s horiacou sviečkou, naskytol sa mojim užasnutým očiам nasledovný výjav: Gloria stiahla ťažkú bronzovú stolnú lampu nadol a ťahala ju krížom cez izbu (pritom nanešťastie nevytiahla zástrčku zo steny) a vyterigala ju na najvyššie akvárium, na nádrž s morskou vodou a ako baranidlom ňou prerazila hrubú sklenú tabuľu tak, že lampa sa ponořila do vody. Preto teda ten skrat! Nato, alebo už aj predtým, odomkla Gloria zámku na mojej knižnici, ktorá sa dá otvoriť inak len veľmi ťažko, čo je pri tom, aký je kľúčik maličký, úctyhodný výkon, vybrala si Strümpelovu „Učebnicu vnútorného lekárstva“, zväzok druhý a štvrtý, doniesla si ich na stojan s akváriom a obe rozdiapala na maličké kúsky, ktoré potom bezo zvyšku napchala do nádrže. Na zemi ležali len prázdne väzby, žiadne kúsky papiera. V nádrži smútili sasanky morské s prísavkami plnými papiera...

To najzaujímavejšie na tomto prípade bola prísna vecnosť tejto „experimentálnej hry“: Opica sa musela svojou úlohou zaoberať značný čas; už len čisto fyzicky bola táto vykonaná úloha pre také malé zviera pozoruhodná. Ibaže trochu pridrahá!

Čo je pozitívne na týchto nikdy sa nekončiacich a veľmi nákladných patáliách s voľne žijúcimi členmi domácnosti zo zvieracej ríše?

Nehovoriac o metodických dôvodoch, ktoré pre isté výskumy a pokusy z hľadiska zoopsychológie nutne vyžadujú duševne zdravé, škodlivými účinkami zajať nepoznačené zviera, voľne žijúce zviera, ktoré by mohlo odísť, a predsa ostane, a to z oddanosti ku mne, má nevysloviteľný pôvab. Keď počujem na prechádzke po dunajských lužných lesoch hlboké volanie krkavca a keď veľký vták hore na oblohe poskladá svoje krídla, keď začuje moju odpoveď a strmhlav sa vrhne nadol, potom šumiac krátko zabrzdí a bezťažovo jemne pristane na mojom pleci, sú tým všetky tie dodriapané knihy a vyžraté kačacie vajíčka, ktoré má krkavec na svedomí, odčinené. Čaro tohto zážitku nezmizne ani potom, keď sa stane každodenným. Wotanov vták sa pre mňa stal takým samozrejým členom domácnosti, ako pre niekoho iného pes či mačka. Lebo zviera, s ktorým sme si dôverne blízki, nedáva len to, čo platí v danom okamžiku bytia, ale aj to, čo vyvoláva v spomienkach. V jeden z tých pochmúrnych predjarných dní som tak raz išiel dole k Dunaju. Nad studenou úzkou tmavou stuhou prúdu rieky tiahli hlaholky obyčajné, potápače malé, prostredné a veľké, kde-tu hus siatinná a medzi nimi, ako by to tak muselo byť, krdeľ husí divých. Vidím, že husi, ktorá letela na ľavom ramene trojuholníkového šíku ako druhá, chýba ručná letka. A pri tomto pohľade sa mi zrazu sprítomnilo všetko, čo o tejto jednej husi a jej zlomenej letke viem, čo sa stalo, že si ju zlomila. Lebo, samozrejme, to tiahnu *moje* husi divé, lebo v čase odletu niet na Dunaji žiadnych iných.

Tak teda druhá hus v ľavom krídle trojuholníka je gunár Martin. Kedy sa zasnúbil s mojou krotkou iz-

bovou husou Martinou a bol po nej pokrstený (predtým bol iba číslo, lebo len husi, ktoré som vychoval ja sám, dostali mená). U husí divých sprevádza mladý snúbenec svoju snúbenicu doslovne na každom kroku. Ale keďže bola Martina úplne slobodná a nebála sa pohybovať po všetkých miestnostiach nášho domu bez toho, aby sa nejako trápila svojím na slobode odrasteným snúbencom, musel sa preto aj on odvážiť do jemu úplne neznámych priestorov. Ak človek vie, aké zábrany má hus divá ako vták voľných plôch, kým sa odváža čo i len medzi krovie a pod stromy, pripadal nám Martin ako malý hrdina, keď nasledoval svoju zbožňovanú s vysoko natiahnutým krkom cez bránu domu do chodby a potom ešte hore po schodoch do spálne. Vidím ho, ako stojí v strede izby, priamo vztýčený, s perím hladko pritisnutým, so zobákom otvoreným, chvejúc sa vnútorným napätím a predsa len hlasno sipiac vyzýva veľkého neznámeho do boja. Vtom zrazu za ním s hlasným rachotom zapadli dvere. No a čakať aj od husacieho hrdinu, že ostane nezlomne stáť, sa nedá. Vzlietol rovno ako svieca do skleného lustra. Ten prišiel o zopár prívěskov. Rytier Martin však o časť letky.

Toto teda viem o chýbajúcej letke husi, ktorá letí ako druhá v ľavom šíku, ale viem niečo viac, niečo potešujúce. Viem napríklad: keď sa vrátim domov z prechádzky, budú stáť husi na schodoch pred verandou a zdravieť ma vysoko natiahnutými krkami, čo u husí znamená to isté ako u psa vrtenie chvostom.

A kým sa ešte pozerám za husami, ako letia nízko ponad vodu, zmiznú v ďalšej zátáčke prúdu rieky,

zmocňuje sa ma údiv nad niečím dôverne známym, čo je aktom zrodu filozofie. Čudujem sa, že bolo možné byť v takom blízkom vzťahu s voľne žijúcim vtákom a vnímam túto skutočnosť ako niečo zvláštne oblažujúce, asi ako niečo, čím sa aspoň trochu odčinilo vyhnanie z raja.

Krkavce sú fuč, husi divé odleteli z ostreľovaného Kráľovca bohviekam. Zo všetkých mojich voľne lietajúcich vtákov ostali len kavky obyčajné. Boli prvé zo všetkých vtákov, ktoré som v Altenbergu usídlil. Títo spoločníci, akoby sa ich čas nedotkol, ešte vždy obletávajú vysoké štíty domov, a ich jasné volanie, ktorého významu rozumiem celkom presne, sa cez vykurovaciu šachtu ozýva do mojej pracovne. A ešte vždy každoročne upchávajú svojimi hniezdami komín, stále sú patálie so škodami, ktoré napáchajú susedom na čerešniach.

Pochopí človek, že nielen vedecké výsledky odčinia všetky tie patálie a náklady, ale že je toho oveľa, oveľa viac?